

WPROWADZENIE

Metodyka oznacza zbiór zasad i sposobów dotyczących wykonywania jakiejś pracy i realizacji określonych celów. Niniejsza książka ma więc za zadanie przedstawienie zagadnień procesowych związanych z pracą sędziego w sprawach o wykroczenia. Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie polegające na zachowaniu odrębnego aktu prawnego regulującego procedurę wykroczeniową z jednoczesnym umieszczeniem przepisów odnoszących do odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego rodzi liczne problemy interpretacyjne. Zważywszy, że odesłania dotyczą przepisów zawartych w około 300 artykułach kodeksu postępowania karnego, zaś kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia składa się jedynie ze 119 artykułów, przy czym część z nich dotyczy pozasądowych czynności wyjaśniających i postępowania mandatowego, to w postępowaniu sądowym w sprawach o wykroczenia znajdują w większości zastosowanie przepisy kodeksu postępowania karnego. Trudność w stosowaniu procedury wykroczeniowej polega więc na konieczności odpowiedniego włączenia przepisów kodeksu postępowania karnego do kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia z jednoczesnym uwzględnieniem specyfiki postępowania unormowanego w tym kodeksie. Z tego też względu praca sędziego orzekającego w sprawach o wykroczenia wymaga dobrej znajomości nie tylko przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, ale również przepisów kodeksu postępowania karnego oraz umiejętności ich łącznego stosowania. Dlatego też zamierzeniem niniejszej książki jest przedstawienie procedury wykroczeniowej w połączeniu z procedurą karną w formie swego rodzaju przewodnika, który informuje i wyjaśnia sposób, w jaki należy się poruszać w gąszczu tych przepisów. Przy takim założeniu odstąpiono od szczegółowego omawiania wszystkich przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, gdyż taką analizę Czytelnik znajdzie w komentarzach i podręcznikach akademickich. Dotyczy to przykładowo przepisów odnoszących się do zasad procesowych, przesłanek procesowych czy względnych i bezwzględnych przyczyn odwoławczych. Pominęto postępowanie mandatowe z wyjątkiem instytucji wzruszenia prawomocnego mandatu karnego, którą stosuje sąd. Natomiast postępowanie wyjaśniające przedstawiono pod kątem czynności związanych z wniesieniem wniosku o ukaranie, który podlega sądowej kontroli przed wszczęciem postępowania. Omawianie poszczególnych zagadnień procesowych starano się dostosować do systematyki przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Taki układ książki ułatwi posługiwanie się tekstem kodeksu podczas jej czytania. Z uwagi na charakter książki główny nacisk położono na praktyczne aspekty stosowania przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, przedstawiając przykłady czynności podejmowanych w określonych sytuacjach procesowych oraz propozycje for-

mułowania treści poszczególnych rozstrzygnięć. Przy omawianiu niektórych zagadnień procesowych niezbędne było skrótowe wprowadzenie dla lepszego zrozumienia istoty danej instytucji. Pominęto jednakże szczegółowe rozważania teoretyczne i prezentowanie poglądów wypowiedzianych w piśmiennictwie. Przywołano natomiast najważniejsze orzeczenia Sądu Najwyższego wydane na gruncie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz dotyczące przepisów kodeksu postępowania karnego, gdy wyrażony pogląd znajduje zastosowanie w procedurze wykroczeniowej.

Na zakończenie tego krótkiego wprowadzenia należy wyrazić nadzieję, że niniejsza książka okaże się pomocna w stosowaniu przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

ZAGADNIENIA OGÓLNE

1. Uwagi wstępne

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia został uchwalony w dniu 24 sierpnia 2001 r. (Dz. U. Nr 106, poz. 1148) i wszedł w życie z dniem 17 października 2001 r. Konieczność nowej regulacji postępowania w sprawach o wykroczenia wynikała z przepisów Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483), która wprowadziła zasadę, że wymiar sprawiedliwości sprawują sądy (art. 175 ust. 1). W przepisach przejściowych – art. 237 ust. 1 Konstytucji RP – określono 4-letni termin od daty wejścia w życie Konstytucji (17 października 1997 r.) na dostosowanie przepisów procesowych. Stąd też funkcjonujące na gruncie poprzedniego kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Dz. U. Nr 12, poz. 116 z późn. zm.) kolegia do spraw wykroczeń, jako organ pozasądowy, z dniem 17 października 2001 r. uległy likwidacji.

Aktualnie w sprawach o wykroczenia orzekają sądy powszechne i sądy wojskowe (art. 9 i 10 k.p.w.). Pewnym odstępstwem od tej zasady jest postępowanie mandatowe, w którym w przedmiocie odpowiedzialności za wykroczenia rozstrzyga organ pozasądowy. Takie rozwiązanie nie narusza jednak postanowień Konstytucji RP (art. 175 ust. 1), albowiem nałożenie mandatu karnego wymaga zgody ukaranego. Tym samym, skoro prawo do sądu wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP nie ma charakteru bezwzględnego, to właśnie zgoda na zastosowanie postępowania mandatowego oznacza rezygnację z tego prawa.

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w sposób autonomiczny reguluje procedurę wykroczeniową, a jedynie w wypadkach wskazanych w ustawie odsyła do przepisów kodeksu postępowania karnego (art. 1 § 1 i 2 k.p.w.). Oznacza to, że w kwestiach nieuregulowanych w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia i przy braku odesłania do kodeksu postępowania karnego nie jest możliwe stosowanie analogii do procedury karnej. Przykładowo w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia nie zostało unormowane postępowanie ulaskawieniowe i nie recypowano odpowiednich przepisów kodeksu postępowania karnego. Tym samym w drodze

analogii nie można zastosować trybu ulaskawienia przewidzianego w rozdziale 59 k.p.k. Nie oznacza to jednak, że w sprawach o wykroczenia nie ma zastosowania prawo łaski. Wynika ono z Konstytucji RP jako jedna z prerogatyw Prezydenta RP (art. 144 ust. 3 pkt 18). Stąd też w sprawach o wykroczenia tylko Prezydent RP może uruchomić procedurę ulaskawieniową i określić tryb postępowania, np. zwrócić się do sądu o wydanie opinii. W przypadku wniesienia do sądu prośby o ulaskawienie powinna ona zostać przesłana do Kancelarii Prezydenta RP, o czym należy zawiadomić wnoszącego.

Postępowanie w sprawach o wykroczenia musi również spełniać standardy rzetelnego (sprawiedliwego) procesu. W sprawach tych zastosowanie ma art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, gwarantujący każdemu prawo do sądu i sprawiedliwego rozpoznania jego sprawy. Przepis ten stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Postępowanie w sprawach o wykroczenia powinno także odpowiadać wszystkim gwarancjom wynikającym z art. 6 europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹. Do kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia recypowano także art. 2 k.p.k. (art. 8 k.p.w.), co oznacza, że w sprawach o wykroczenia obowiązuje nakaz rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie (art. 2 § 1 pkt 4 k.p.k.).

2. „Odpowiednie” stosowanie przepisów

Recypowanie przepisów kodeksu postępowania karnego do procedury wykroczeniowej (art. 1 § 2 k.p.w.) powoduje, że stają się one częścią kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Oznacza to, że w podstawie prawnej rozstrzygnięcia należy powołać recypowany przepis kodeksu postępowania karnego oraz wskazać podstawę jego recepcji. Przykładowo, w przypadku oddalenia wniosku dowodowego podstawą procesową będzie art. 170 § 1 pkt 1–5 k.p.k. w zw. z art. 39 § 2 k.p.w.

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, recypując przepisy kodeksu postępowania karnego, posługuje się sformułowaniem „odpowiednio”, np. art. 8, 11, 16 k.p.w., albo też wskazuje przepis kodeksu postępowania karnego bez używania tego zwrotu, np. art. 22 *in fine*, art. 27 § 5 k.p.w. W tym ostatnim przypadku oznacza to zastosowanie przepisu kodeksu postępowania karnego wprost, bez żadnych modyfikacji. Natomiast stosowanie „odpowiednio” następuje z uwzględnieniem specyfiki postępowania w sprawach o wykroczenia. W pierwszej kolejności jest to kwestia nazewnictwa i pojęć używanych na gruncie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Recypowane przepisy kodeksu postępowania karnego muszą zostać odpo-

¹ Sporządzona w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. W stosunku do Polski konwencja europejska weszła w życie w dniu 19 stycznia 1993 r. (Dz. U. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.). Stosowanie gwarancji procesowych w sprawach o wykroczenia przyjmuje się w orzecznictwie Trybunału Praw Człowieka, choć pogląd ten wywołuje kontrowersje, por. P. Hofmański, *Konwencja europejska a prawo karne*, Toruń 1995, s. 225.

wiednio dostosowane do aparatury pojęciowej kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Dotyczyć to będzie głównie zastąpienia określenia „oskarżony” właściwą dla kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia nazwą strony bierniej postępowania, jaką jest „obwiniony”, np. odnośnie do recypowanych przepisów art. 74 § 1 i 2, art. 75, 76 i 175 k.p.k. (art. 20 § 3 k.p.w.), czy określenia „przestępstwo” – nazwą „wykroczenie”, np. w art. 31–34 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w. Należy też zwrócić uwagę, że kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia stosuje odesłanie nie tylko do przepisów kodeksu postępowania karnego, ale również do przepisów kodeksu postępowania cywilnego poprzez recypowanie art. 89 k.p.k. (art. 30 § 2 k.p.w.), który z kolei w kwestiach dotyczących pełnomocnictwa odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów obowiązujących w postępowaniu cywilnym. Istnieje też odesłanie wewnątrz kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia do innych przepisów tego kodeksu (np. art. 30 § 2, art. 109 § 1 k.p.w.). W związku z tym możemy podzielić odesłanie stosowane w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia na odesłanie zewnętrzne, a więc do przepisów kodeksu postępowania karnego i kodeksu postępowania cywilnego, oraz na odesłanie wewnętrzne, a więc do innych przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Sposób odesłania polega bądź na wskazaniu określonych przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia lub na recypowaniu konkretnych przepisów kodeksu postępowania karnego, bądź na odesłaniu do całej grupy przepisów, bez ich wymienienia, tak jak w przypadku odesłania do przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 89 k.p.k. w zw. z art. 30 § 2 k.p.w.) oraz w przypadku odesłania do przepisów dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji stosowanych odpowiednio w postępowaniu odwoławczym (art. 109 § 1 k.p.w.).

Pojęcie „odpowiedniego” stosowania przepisów prawa oznacza, że w przepisie zawierającym taką konstrukcję legislacyjną, zwanym „przepisem odsyłającym”, można wyodrębnić tę część, którą określa się jako „zakres odniesienia”, oraz tę część dotyczącą „przepisów odniesienia” („przepisów stosowanych”), która wskazuje, jakie przepisy mają być odpowiednio stosowane. Odnosząc ten podział przykładowo do treści art. 109 § 1 k.p.w., możemy w jego strukturze – jako „przepisu odsyłającego” – wyodrębnić „zakres odniesienia”, którym będzie ta jego część, która wskazuje na postępowanie przed sądem odwoławczym, oraz „przepisy odniesienia” („przepisy stosowane”), którymi będą przepisy dotyczące postępowania przed sądem pierwszej instancji. Należy też wyjaśnić, że używanemu w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia sformułowaniu „stosuje się odpowiednio” możemy przyporządkować trzy grupy przypadków. Do pierwszej należą sytuacje, w których przepisy odniesienia stosujemy bez żadnych zmian w ich dyspozycji do danego zakresu odniesienia, czyli wprost, tak np. art. 169 czy art. 170 k.p.k. recypowane przez art. 39 § 2 k.p.w. Druga grupa obejmować będzie te przypadki, gdy odnośne przepisy znajdą zastosowanie z pewnymi zmianami, np. recypowany art. 75 k.p.k. (art. 20 § 3 k.p.w.) wymaga modyfikacji odnośnie

sposób odesłania

pojęcie
„odpowiedniego”
stosowania

do przewidzianego w § 3 *in fine* trzyosobowego składu sądu rozpoznającego zażalenie na zatrzymanie, gdyż w sprawach o wykroczenia zgodnie z art. 14 § 4 w zw. z art. 14 § 1 pkt 2 k.p.w. sąd rejonowy jako sąd odwoławczy orzeka w składzie jednego sędziego. Do trzeciej grupy będą należały te przepisy, które w ogóle nie mogą być stosowane do „zakresu odniesienia”, głównie z uwagi na ich bezprzedmiotowość bądź też ze względu na ich całkowitą sprzeczność z przepisami ustanowionymi dla unormowania danej instytucji. Przykładowo, jako bezprzedmiotowe nie będą miały zastosowania przepisy art. 185a i 185b k.p.k., pomimo że zostały one recypowane w art. 41 § 1 k.p.w. W przypadku wątpliwości co do tego, który przepis trzeba „zmodyfikować”, to zgodnie z ogólną regułą „odpowiedniego” stosowania przepisów prawa tej modyfikacji podlegają przepisy odpowiednio stosowane, a nie przepisy, których uzupełnieniem mają być przepisy stosowane. Na tle powyższych wywodów można sformułować generalny wniosek, że przepisy mówiące o „odpowiednim” stosowaniu nie tylko nakazują stosowanie wymienionych przez nie przepisów, ale upoważniają także stosującego do „modyfikacji” ich treści celem dostosowania do zachowań objętych „zakresem odniesienia”. Podsumowując, gdy rozstrzygamy jakąś kwestię w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, należy najpierw stwierdzić, czy nie jest ona w przepisach kodeksu w sposób całościowy unormowana. Dopiero po stwierdzeniu, że uregulowania kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia nie rozstrzygają przedmiotowej kwestii, trzeba ustalić, czy w tym przedmiocie kodeks recypuje przepisy kodeksu postępowania karnego. Wówczas należy je zastosować „odpowiednio” albo „wprost” zgodnie ze wskazaniem przepisu odsyłającego. Tak więc uregulowanie zawarte w art. 1 § 2 k.p.w. wymusza znajomość i umiejętność stosowania przepisów procedury karnej w postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

3. Właściwość i skład sądu

3.1. Właściwość sądu

**właściwość
rzeczowa
i funkcjonalna**

W pierwszej kolejności należy omówić właściwość funkcjonalną sądu, czyli uprawnienie do dokonywania określonych czynności postępowania wykroczeniowego.

We wszystkich sprawach o wykroczenia, z wyjątkiem spraw podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, w pierwszej instancji orzekają sądy rejonowe (art. 9 § 1 k.p.w.). Natomiast sądy wojskowe orzekają w sprawach o wykroczenia popełnione przez:

a) żołnierzy w czynnej służbie wojskowej:

- przeciwko organowi wojskowemu lub innemu żołnierzowi,
- podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, w obrębie obiektu wojskowego lub wyznaczonego miejsca przeby-

- wania, na szkodę wojska lub z naruszeniem obowiązku wynikającego ze służby wojskowej,
- za granicą, podczas użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. Nr 162, poz. 1117 z późn. zm.);
 - b) żołnierzy sił zbrojnych państw obcych, przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz członków ich personelu cywilnego, jeżeli pozostają w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, o ile ustawa lub umowa międzynarodowa, której Rzeczypospolita Polska jest stroną, nie stanowi inaczej (art. 10 § 1 k.p.w.).

W pierwszej instancji w sprawach tych orzekają wojskowe sądy garnizonowe, zaś w drugiej instancji, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, sądem odwoławczym jest wojskowy sąd okręgowy (art. 10 § 1 *in fine* i art. 14 § 2 k.p.w.).

Sądy rejonowe rozpoznają sprawy o wykroczenia w wydziałach karnych (art. 12 § 1 pkt 2 p.u.s.p.). W sądzie rejonowym mogą być tworzone, w jego siedzibie lub poza nią, sądy grodzkie jako wydziały lub wydziały zamiejscowe sądów rejonowych, w których rozpoznawane są sprawy o wykroczenia w pierwszej instancji (art. 13 § 2 pkt 1 p.u.s.p.). Sądy grodzkie utworzono z dniem 15 października 2001 r. w sądach rejonowych wskazanych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 września 2001 r. w sprawie utworzenia sądów grodzkich (Dz. U. Nr 106, poz. 1160 z późn. zm.), a następnie z dniem 1 stycznia 2010 r. zostały one zniesione na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2009 r. w sprawie zniesienia sądów grodzkich (Dz. U. Nr 221, poz. 1745).

sądy rejonowe

Właściwość funkcjonalna sądu rejonowego, a także wojskowego sądu garnizonowego obejmuje również rozpoznawanie środków zaskarżenia w wypadkach wskazanych w ustawie oraz przeprowadzanie innych czynności, gdy ustawa to przewiduje (art. 9 § 2 i art. 10 § 2 k.p.w.). Sąd rejonowy jako sąd odwoławczy będzie rozpoznawał zażalenia na postanowienia i zarządzenia niezamykające drogi do wydania wyroku (*arg. ex* art. 14 § 1 pkt 2 k.p.w. w zw. z pkt 1). Natomiast sąd okręgowy będzie właściwy do rozpoznania apelacji oraz zażaleń na postanowienia i zarządzenia zamykające drogę do wydania wyroku. Taki charakter ma decyzja procesowa, która zamyka tę drogę „bezwzględnie”, czyli decyzja kształtująca taką sytuację, w której pewne jest, że wydanie wyroku w takim postępowaniu nie nastąpi, przy czym obejmuje ona decyzje blokujące wydanie wyroku nie tylko przez sąd pierwszej instancji, ale również przez sąd odwoławczy². Z tego punktu widzenia sąd rejonowy właściwy będzie do rozpoznawania zażaleń od takich decyzji procesowych, jak:

**rozpoznawanie
środków
odwoławczych**

- postanowienie o zabezpieczeniu (art. 48 § 4 k.p.w.),
- postanowienie o odmowie uchylenia kary porządkowej (art. 51 § 3 k.p.w.),

² Por. postanowienie SN z dnia 21 czerwca 1996 r., V KZ 16/96, OSNKW 1996, nr 7–8, poz. 41.

- postanowienie dotyczące przeszukania lub zatrzymania rzeczy (art. 236 k.p.k. w zw. z art. 44 § 5 k.p.w.),
- zatrzymanie osoby ujętej na gorącym uczynku popełnienia wykroczenia lub bezpośrednio potem (art. 47 § 1 k.p.w.),
- postanowienie sądu o zatrzymaniu i przymusowym doprowadzeniu obwinionego (art. 75 § 3 *in fine* k.p.k. w zw. z art. 20 § 3 k.p.w.),
- postanowienie sądu o zatrzymaniu prawa jazdy na podstawie art. 137 ust. 1 pkt 2 p.r.d. (art. 137 ust. 3 p.r.d.).

inne czynności

Sąd rejonowy jest również właściwy do rozpoznania środka zaskarżenia w postaci wniosku o uchylenie prawomocnego mandatu karnego (art. 101 § 2 k.p.w.). Właściwość funkcjonalna sądu rejonowego do przeprowadzenia innych czynności przewidzianych przez ustawę (art. 9 § 2 *in fine* k.p.w.) obejmuje wydawanie postanowień o:

- zabezpieczeniu (art. 48 § 2 zdanie drugie i § 3 k.p.w.),
- zarządzeniu przymusowego doprowadzenia świadka, także w toku czynności wyjaśniających, z wyjątkiem gdy prowadzi je prokurator (art. 51 § 1 k.p.w.),
- przymusowym doprowadzeniu poszukiwanego obwinionego (art. 53 *in fine* k.p.w.),
- stosowaniu kar porządkowych w toku postępowania sądowego (art. 51 § 1 zdanie pierwsze k.p.w.),
- przeszukaniu i zatwierdzeniu przeszukania, jeżeli nie wydaje ich prokurator (art. 44 § 3 i art. 44 § 4 i 5 k.p.w. w zw. z art. 220 § 3 k.p.k.),
- uchyłaniu prawomocnych mandatów karnych (art. 101 § 2 k.p.w.),
- zatrzymaniu prawa jazdy na podstawie art. 137 ust. 1 pkt 2 p.r.d.

sąd okręgowy

Właściwość funkcjonalna sądu okręgowego, oprócz rozpoznawania apelacji i zażaleń na postanowienia i zarządzenia zamykające drogę do wydania wyroku, obejmuje:

- przekazywanie spraw innemu sądowi rejonowemu z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 11 § 2 k.p.w.),
- przekazanie sprawy innemu sądowi rejonowemu z powodu wyłączenia sędziów od orzekania w danym sądzie rejonowym (art. 43 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.),
- przekazanie sprawy innemu sądowi rejonowemu z uwagi na ekonomikę procesową (art. 36 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.),
- rozstrzyganie sporów o właściwość pomiędzy sądami rejonowymi (art. 12 § 1 k.p.w.),
- orzekanie w przedmiocie wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem sądu rejonowego (art. 113 § 3 *in principio* k.p.w.),
- orzekanie w przedmiocie odszkodowania za niesłuszne ukaranie lub zatrzymanie (art. 115 § 3 k.p.w.).

Podobnie wojskowy sąd okręgowy z inicjatywy wojskowego sądu garnizonowego może przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu (art. 11 § 3 k.p.w.). Spór o właściwość między wojskowymi sądami garnizonowymi rozstrzyga wojskowy sąd okręgowy, nadrzędny nad sądem, który pierwszy wszczął spór (art. 12 § 2 k.p.w.).

Właściwość funkcjonalna sądu apelacyjnego (art. 15 § 1 k.p.w.) obejmuje rozpoznawanie środków odwoławczych w postaci zażaleń od postanowień sądu okręgowego lub zarządzeń prezesa tegoż sądu w kwestiach związanych ze wznowieniem postępowania (art. 429 § 2 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k. i art. 547 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.p.w.) oraz apelacji od wyroku sądu okręgowego o uniewinnieniu lub umorzeniu postępowania po jego wznowieniu (art. 547 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.p.w.), a także apelacji od wyroku sądu okręgowego w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne ukaranie lub zatrzymanie (art. 115 § 3 w zw. z art. 103 § 2 k.p.w.). Sąd Apelacyjny orzeka w przedmiocie wznowienia postępowania w sprawie zakończonej orzeczeniem sądu okręgowego (art. 113 § 3 k.p.w.).

sąd apelacyjny

Właściwość funkcjonalna Sądu Najwyższego dotyczy rozpoznawania kasacji (art. 15 § 2 k.p.w.) oraz zażaleń na odmowę przyjęcia kasacji (art. 530 § 3 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w.), rozpoznawanie apelacji od wyroku sądu apelacyjnego o uniewinnieniu albo umorzeniu postępowania po jego wznowieniu (art. 547 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.p.w.), udzielanie odpowiedzi na pytania prawne sądów odwoławczych z możliwością przejęcia sprawy i rozpoznania środka odwoławczego (art. 441 § 1 i 5 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w.).

Sąd Najwyższy

W sprawach, w których orzekały sądy wojskowe, uprawnienia sądu okręgowego ma wojskowy sąd okręgowy, a uprawnienia sądu apelacyjnego i Sądu Najwyższego ma Sąd Najwyższy – Izba Wojskowa (art. 15 § 3 k.p.w.).

Właściwość miejscowa sądu rejonowego to prawo do rozpoznania danej sprawy z uwagi na miejsce zdarzenia, które jest podstawą podejmowania danych czynności. Określa je kodeks wykroczeń w art. 4 § 2, stanowiąc, że wykroczenie uważa się za popełnione w miejscu, gdzie sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdzie skutek nastąpił lub miał nastąpić. Podstawowym kryterium jest więc miejsce zdarzenia. Stąd też właściwym miejscowo do rozpoznania sprawy jest sąd rejonowy, w którego okręgu popełniono wykroczenie, a gdy popełniono je na polskim statku wodnym lub powietrznym, także sąd portu macierzystego statku (art. 31 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). Natomiast gdy czyn popełniono w okręgu kilku sądów, właściwy jest ten sąd, w którego okręgu najpierw podjęto czynności wyjaśniające (art. 31 § 3 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). Jeżeli w powyższy sposób nie można ustalić właściwości sądu, właściwy jest ten sąd rejonowy, w którego okręgu ujawniono wykroczenie lub ujęto obwinionego, albo w którym przed popełnieniem wykroczenia obwiniony stale mieszkał lub czasowo przebywał – zależnie od tego, gdzie najpierw przeprowadzono czynności wyjaśniające. Powyższe reguły dotyczą także wykroczeń popełnionych za granicą (art. 32 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). Gdyby

**właściwość
miejscowa**

łączność spraw

w podany sposób nie można było ustalić właściwości sądu, właściwy jest sąd rejonowy dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy (art. 32 § 3 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). Kwestia właściwości miejscowej sądu może też powstać w przypadku łączności spraw w jednym postępowaniu. W tym zakresie odpowiednie zastosowanie będą miały przepisy kodeksu postępowania karnego (art. 11 § 1 k.p.w.). W związku z tym możemy wyróżnić łączność spraw o charakterze podmiotowym, przedmiotowym albo mieszanym (podmiotowo-przedmiotowym). Łączność podmiotowa wiąże się z osobą obwinionego, któremu zarzucono kilka czynów. W sytuacji gdy sprawy o te czyny z punktu widzenia właściwości miejscowej należą do różnych sądów rejonowych, wówczas właściwy jest ten sąd, w którego okręgu najpierw przeprowadzono czynności wyjaśniające (art. 33 § 1 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). Łączność przedmiotowa zachodzi wówczas, gdy elementem łączącym są czyny, jakich dopuściły się różne osoby, gdy ich zachowania pozostają we wzajemnym związku. Wówczas zasadą jest, że sprawy tych osób powinny zostać połączone w jednym postępowaniu. O właściwości miejscowej sądu decyduje miejsce popełnienia czynu przez sprawcę głównego, chociażby pozostałe osoby (np. podżegacz, pomocnik), popełniły czyny w okręgu innego sądu (art. 34 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). Łączność mieszana ma miejsce wówczas, gdy jedna osoba odpowiada za kilka czynów, inna zaś za czyn pozostający w związku z choćby jednym czynem pierwszego obwinionego. Gdyby jednakże zachodziła okoliczność utrudniająca łączne rozpoznanie spraw, sąd, który uzyskał właściwość z łączności podmiotowej, przedmiotowej lub mieszanej spraw, może wyłączyć sprawy o poszczególne czyny lub co do poszczególnych osób i wówczas właściwy miejscowo jest sąd na zasadach ogólnych, a więc w pierwszej kolejności sąd miejsca popełnienia wykroczenia (art. 34 § 3 w zw. z art. 31 § 1 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). W takiej sytuacji na podstawie art. 35 § 1 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w. sprawa powinna zostać przekazana sądowi właściwemu.

**badanie
właściwości
miejscowej**

Sąd rejonowy z urzędu bada właściwość miejscową i w razie stwierdzenia swej niewłaściwości przekazuje sprawę sądowi właściwemu (art. 35 § 1 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). W przypadku stwierdzenia niewłaściwości sąd wydaje postanowienie o przekazaniu sprawy sądowi właściwemu. Postanowienie w kwestii właściwości podlega zaskarżeniu, gdyż przepis art. 11 § 1 k.p.w. recypuje art. 35 k.p.k., który w § 3 przewiduje zaskarżalność takiego orzeczenia. Postanowienie w kwestii właściwości, skoro podlega zaskarżeniu, wymaga sporządzenia uzasadnienia (art. 36 § 1 zdanie pierwsze k.p.w.). Właściwym do rozpoznania zażalenia w przedmiocie właściwości miejscowej będzie ten sam sąd, który wydał orzeczenie, tylko w innym równorzędnym składzie (art. 14 § 1 pkt 2 k.p.w.). Natomiast kontrola postanowienia w kwestii właściwości miejscowej przez sąd wyższego rzędu może nastąpić w trybie sporu o właściwość. Spór o właściwość miejscową pomiędzy sądami rejonowymi rozstrzyga sąd okręgowy właściwy dla okręgu, w którym działa sąd, który pierwszy wszczął spór (art. 12 § 1 k.p.w.). Sądem, który pierwszy

**spór o właściwość
miejscową**

wszczyna spór, jest ten, któremu inny sąd w trybie art. 35 § 1 k.p.k. przekazał sprawę jako właściwemu miejscowo, gdy nie zgadza się z tym przekazaniem (spór negatywny). Wówczas na podstawie art. 12 § 1 k.p.w. sąd ten może wystąpić do właściwego dla siebie sądu okręgowego o rozstrzygnięcie sporu. Wystąpienie sądu wszczynające spór powinno mieć formę postanowienia. Kodeks nie nakłada obowiązku sporządzenia uzasadnienia takiego postanowienia, bo nie podlega ono zaskarżeniu (art. 36 § 1 zdanie pierwsze k.p.w.). Jednakże z uwagi na przedmiot orzeczenia wymagane byłoby przedstawienie argumentów uzasadniających wszczęcie sporu. Treść omawianego postanowienia mogłaby brzmieć następująco: „na podstawie art. 12 § 1 k.p.w. wszcząć spór o właściwość miejscową z Sądem Rejonowym w ... i przedstawić sprawę do rozstrzygnięcia Sądowi Okręgowemu w ...”. Natomiast gdyby sąd stwierdził swoją niewłaściwość miejscową dopiero na rozprawie, to zgodnie z art. 35 § 2 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w. przekazanie sprawy sądowi właściwemu może nastąpić tylko wówczas, gdy powstaje konieczność odroczenia rozprawy (art. 79 § 3 k.p.w.). Należy jednak podkreślić, że w takiej sytuacji przekazanie sprawy nie jest obowiązkiem sądu („sąd może”). Decydować powinna ekonomika procesowa, zwłaszcza pod kątem terminu przedawnienia karalności wykroczenia. Natomiast spory o właściwość między wojskowymi sądami garnizonowymi rozstrzyga wojskowy sąd okręgowy, nadrzędny nad sądem, który pierwszy wszczął spór (art. 12 § 2 k.p.w.).

3.2. Skład sądu

Sąd rejonowy orzeka na rozprawie i na posiedzeniu jednoosobowo (art. 13 § 1 k.p.w.). Dotyczy to także wojskowego sądu garnizonowego (art. 13 § 2 k.p.w.). Kodeks nie przewiduje wyjątków od tej zasady. Jednakże na podstawie przepisów kodeksu postępowania karnego sąd może rozpoznać sprawę o wykroczenie w składzie kolegialnym. Taka sytuacja przewidziana jest w art. 400 k.p.k., gdy po rozpoczęciu przewodu sądowego ujawni się, że czyn oskarżonego stanowi wykroczenie. Wówczas, gdy sprawę rozpoznawał sąd okręgowy, nie przekazuje sprawy właściwemu sądowi rejonowemu, tylko rozpoznaje sprawę w dalszym ciągu w tym samym składzie, stosując przepisy kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Tak więc zastosowanie art. 400 k.p.k. powoduje zmianę procedury karnej na wykroczeniową, co nie stanowi przeszkody w kontynuowaniu rozprawy i nie powoduje konieczności zmiany składu orzekającego, gdy w sądzie okręgowym jest to skład ławniczy albo gdyby sąd rejonowy lub sąd okręgowy, ze względu na szczególną zawilgość sprawy, rozpoznawał ją w składzie trzech sędziów (art. 28 § 3 k.p.k.). Wówczas odpowiednie zastosowanie do narady i głosowania nad orzeczeniem będą miały recypowane przepisy art. 109–114 i art. 115 § 1, § 2 zdanie pierwsze oraz § 3 k.p.k. (art. 38 § 1 *in fine* k.p.w.). Trzeba jednak zauważyć, że zawarty w art. 38 § 1 *in fine* k.p.w. zwrot „gdy sąd orzeka jednoosobowo” zawiera oczywisty błąd wynikający z kolejnych nowelizacji tego

art. 400 k.p.k.

przepisu, gdyż chodzi o sytuację, gdy sąd **nie** orzeka jednoosobowo – tak też było w tekście pierwotnym ustawy.

W składzie jednoosobowym orzeka także sąd rejonowy jako sąd odwoławczy (art. 14 § 4 w zw. z art. 14 § 1 pkt 2 k.p.w.). Sąd okręgowy jako sąd odwoławczy, gdy rozpoznaje środki odwoławcze (apelacje i zażalenia), orzeka w składzie jednoosobowym zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu (art. 14 § 4 w zw. z art. 14 § 1 pkt 1 k.p.w.). Natomiast rozpoznając inne sprawy przekazane przez ustawę, np. określone w art. 11 § 2 czy art. 12 § 1 k.p.w., sąd okręgowy co do zasady orzeka również w składzie jednego sędziego, chyba że ustawa stanowi inaczej albo prezes sądu zarządzi orzekanie w składzie trzech sędziów (art. 14 § 5 k.p.w.). Przedstawione powyżej zasady dotyczące składu sądu mają też zastosowanie do sądów wojskowych – garnizonowych i okręgowych (art. 14 § 3 i 4 k.p.w.). Gdy sprawę o wykroczenie rozpoznaje sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy w wypadkach wskazanych w art. 15 § 1 i 2 k.p.w., wtedy skład sądu jest również jednoosobowy, chyba że ustawa stanowi inaczej albo prezes sądu lub Prezes Sądu Najwyższego zarządzi orzekanie w składzie trzech sędziów (art. 15 § 4 k.p.w.). W wypadkach wskazanych w art. 14 § 5 i art. 15 § 4 k.p.w., gdy sąd orzeka w składzie kolegialnym, wówczas również odpowiednie zastosowanie będą miały recypowane przepisy kodeksu postępowania karnego odnośnie do narady i głosowania nad orzeczeniem (art. 38 § 1 *in fine* k.p.w.).

4. Wyłączenie sędziego

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia recypuje przepisy kodeksu postępowania karnego dotyczące wyłączenia sędziego z mocy prawa (art. 40 § 1 k.p.k.) i wyłączenia na wniosek (art. 41 § 1 k.p.k.). Nie stosuje się natomiast art. 42 § 4 k.p.k. o składzie sądu dokonującego wyłączenia i art. 44 k.p.k. o stosowaniu reguł wyłączania sędziego do ławników (art. 16 § 1 k.p.w.). W tej ostatniej kwestii należy jednak zwrócić uwagę na występującą lukę w prawie w wypadku, gdy w pierwszej instancji orzekał sąd okręgowy w składzie ławniczym (art. 28 § 2 k.p.k.), np. w sprawie o rozbój kwalifikowany z art. 280 § 2 k.k. Otóż w przypadku zastosowania art. 400 k.p.k., a więc gdy na rozprawie ujawniono, że czyn zarzucany oskarżonemu jako przestępstwo, np. z art. 280 § 2 k.k., stanowi wykroczenie, np. z art. 119 k.w., wówczas dalsze postępowanie powinno zostać przeprowadzone w procedurze wykroczeniowej, a sąd może kontynuować rozpoznanie sprawy w tym samym składzie, a więc w składzie ławniczym. Wówczas w przypadku złożenia wniosku o wyłączenie ławnika brak recepcji art. 44 k.p.k. uniemożliwi zastosowanie przepisów dotyczących wyłączenia sędziego do wyłączenia ławnika. W takiej sytuacji pewnym rozwiązaniem mogłoby być doprowadzenie do zmiany składu orzekającego w oparciu o art. 80 k.p.w. i dalsze

rozpoznanie sprawy w składzie jednego sędziego. Wyłączenie sędziego z mocy prawa (*iudex inhabilis*) – art. 40 § 1 pkt 1–10 k.p.k. – następuje na skutek tzw. samowylęczenia, gdy sędzia składa stosowne oświadczenie i wówczas wyłącza się od rozpoznania sprawy bez konieczności podejmowania przez sąd decyzji o wyłączeniu, lub może nastąpić z urzędu, gdy sąd dostrzeże taką konieczność albo gdy strona zasygnalizuje to w trybie art. 9 § 2 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w. Natomiast wyłączenie sędziego z uwagi na obawę braku bezstronności (*iudex suspectus*) – art. 41 § 1 k.p.k. – może nastąpić na żądanie sędziego, z urzędu albo na wniosek strony (art. 42 § 1 k.p.k.). Przepis art. 41 § 1 k.p.k. rozszerza w porównaniu z art. 31 § 1 k.p.k. z 1969 r.³ podstawy wyłączenia sędziego. Wskazana w art. 41 § 1 k.p.k. przyczyna wyłączenia sędziego w postaci istnienia okoliczności tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności, została ujęta bardzo ogólnie. Z tego sformułowania wynika, że wątpliwość musi być uzasadniona, a więc poważna, i musi ona istnieć obiektywnie, a nie tylko w subiektywnym przeświadczeniu (urojeniu) strony, oraz że mogą ją stwarzać nie tylko okoliczności dotyczące sfery życia prywatnego, ale także wynikające ze sfery urzędowej. Natomiast nie jest taką podstawą wyrażenie przez sędziego, w ramach działania w granicach sędziowskiego urzędu, należycie umotywowanego poglądu prawnego co do rozpoznawanej sprawy⁴. Także sam fakt, że sędzia uczestniczący w rozpoznaniu apelacji, w której zakwestionowano pogląd prawny sądu pierwszej instancji, brał wcześniej udział w tej samej sprawie w wydaniu orzeczenia kasatoryjnego, w którym to zapatrywanie prawne stanowczo wyrażano (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w.), nie stanowi okoliczności wywołującej uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności tego sędziego⁵.

wyłączenie z mocy
prawa

wyłączenie na
wniosek

Jednakże sędzia, który rozpoznał sprawę jednego lub kilku obwinionych jako współsprawców albo jako podżegaczy lub pomocników i wydał wyrok, nie powinien rozpoznawać spraw co do pozostałych obwinionych, gdy materiał dowodowy, na podstawie którego orzeczono w przedmiocie odpowiedzialności za wykroczenie jednego lub kilku sprawców, miałby stanowić podstawę dowodową orzeczenia w przedmiocie odpowiedzialności za wykroczenie także innych współsprawców (podżegaczy lub pomocników) tego samego czynu, ze względu na istnienie okoliczności, która mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w rozumieniu art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 16 § 1 k.p.w.⁶

³ Przepis art. 31 § 1 k.p.k. z 1969 r. stanowił, że sędzia ulega wyłączeniu, jeżeli pomiędzy nim a jedną ze stron zachodzi stosunek osobisty tego rodzaju, że mógłby wywołać wątpliwość co do bezstronności tego sędziego.

⁴ Por. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 2 września 2003 r., II KK 105/03, OSNKW 2003, nr 9–10, poz. 88.

⁵ Por. postanowienie SN z dnia 19 listopada 2009 r., III KK 153/09, OSNKW 2010, nr 4, poz. 35.

⁶ Por. uchwałę SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 9/07, OSNKW 2007, nr 5, poz. 39; wyroki SN z dnia: 29 sierpnia 2006 r., V KK 107/05, OSNKW 2006, nr 10, poz. 96; 25 lutego 2009 r., II KK 249/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 48.

**postępowanie
w przedmiocie
wyłączenia**

Postępowanie w przedmiocie wyłączenia sędziego uzależnione jest od tego, czy zachodzi przyczyna wyłączająca z mocy prawa (art. 40 § 1 k.p.k.), czy też na wniosek (określane też jako wyłączenie z mocy ustawy – art. 41 § 1 k.p.k.). Wyłączenie następuje bowiem na żądanie sędziego, z urzędu, na wniosek strony (art. 42 § 1 k.p.k.) albo na skutek oświadczenia sędziego złożonego na piśmie do akt, jeżeli zachodzi przyczyna wyłączenia go z mocy prawa (art. 42 § 2 k.p.k.). Poza tym ostatnim przypadkiem o wyłączeniu sędziego rozstrzyga inny równorzędny skład sądu, przed którym sprawa się toczy (art. 16 § 2 zdanie pierwsze k.p.w.). Dotyczy to sytuacji zgłoszenia przez sędziego żądania wyłączenia, złożenia przez stronę wniosku o wyłączenie czy też podjęcia przez sąd z urzędu czynności w przedmiocie wyłączenia sędziego. Przed rozprawą o wyłączeniu sędziego sąd rozstrzyga na posiedzeniu (art. 60 § 1 pkt 8 k.p.w.), w którym nie jest przewidziany udział stron (art. 33 w zw. z art. 60 § 2 k.p.w.). W przedmiocie wyłączenia sąd wydaje postanowienie (art. 32 § 2 w zw. z art. 16 § 2 k.p.w.), które nie podlega zaskarżeniu, a więc nie wymaga sporządzenia uzasadnienia (art. 36 § 1 zdanie pierwsze k.p.w.).

**postanowienie
w przedmiocie
wyłączenia**

Postanowienie o wyłączeniu może mieć następującą treść: „na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 16 § 1 k.p.w. wyłączyć sędziego XY od rozpoznania sprawy sygn. akt ...”. Wniosek o wyłączenie sędziego powinien być zgłoszony do momentu rozpoczęcia przewodu sądowego. Po tym terminie sąd pozostawia wniosek bez rozpoznania, chyba że okoliczność uzasadniająca wyłączenie powstała lub stała się stronie wiadoma po rozpoczęciu przewodu (art. 41 § 2 k.p.k.). Wówczas taki wniosek podlega rozpoznaniu. Należy również przyjąć, że sąd powinien pozostawić wniosek o wyłączenie sędziego bez rozpoznania w sytuacji, gdy strona w ponownym wniosku podnosi te same okoliczności, które były już przedmiotem rozstrzygnięcia. O pozostawieniu wniosku bez rozpoznania może orzekać sędzia, którego wniosek dotyczy, gdyż nie jest to decyzja o wyłączeniu sędziego (art. 16 § 2 zdanie pierwsze k.p.w.). W wypadku gdy na rozprawie pojawi się kwestia wyłączenia sędziego (np. gdy strona złożyła wniosek o wyłączenie i nie ma podstaw do pozostawienia go bez rozpoznania), sąd powinien zarządzić przerwę w rozprawie w celu podjęcia decyzji (art. 79 § 1 zdanie pierwsze w zw. z art. 16 § 1 zdanie pierwsze k.p.w.). W czasie przerwy rozstrzygnięcie w kwestii wyłączenia powinno zostać wydane na posiedzeniu przez sąd w innym równorzędnym składzie (art. 16 § 2 k.p.w.). Nawet w przypadku wyłączenia sędziego rozprawa po przerwie może być kontynuowana w innym składzie (art. 80 k.p.w.). Wniosek o wyłączenie sędziego zgłoszony przez stronę powinien być skonkretyzowany zarówno co do podstawy wyłączenia, jak i co do osoby sędziego lub sędziów przez indywidualne wskazanie sędziego lub sędziów danego sądu⁷. Jeżeli wniosek nie zawiera okoliczności, które mogłyby wywołać wątpliwości co do bezstronności sędziego/sędziów, to nie spełnia wymagań formalnych przewidzianych w art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 16 § 1 k.p.w. W takiej sytuacji, w trybie art. 120 k.p.k. w zw. z art. 38 § 1 k.p.w., prezes sądu (przewodniczący wydziału), a na rozprawie sąd, powinien wezwać wniosk-

**wniosek
o wyłączenie**

⁷ Por. postanowienie SN z dnia 23 listopada 2004 r., V KK 195/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 5.

dawcę do uzupełnienia braku formalnego wniosku o wyłączenie pod rygorem uznania go za bezskuteczny. Natomiast gdy we wniosku o wyłączenie nie wskazano konkretnie sędziego, którego wniosek dotyczy, tylko ogólnie np. wszystkich sędziów wydziału karnego lub nawet wszystkich sędziów danego sądu, to w praktyce można spotkać następujący sposób procedowania. Polega on na wezwaniu wnioskodawcy w trybie art. 120 k.p.k. w zw. z art. 38 § 1 k.p.w. do uzupełnienia braku formalnego wniosku przez wskazanie danych personalnych sędziego czy sędziów, których on dotyczy. Jednakże taki sposób procedowania powoduje, że wnioskodawca w ramach dostępu do informacji publicznej (art. 6 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej – Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.) uzyska dane sędziów i w ten sposób uzupełni brak wniosku, który i tak nie podlega rozpoznaniu co do wszystkich sędziów orzekających w danym wydziale czy sądzie. Dlatego też można zaproponować krótszą drogę do rozpoznania takiego wniosku. Otóż poprzez art. 118 § 1 k.p.k. w zw. z art. 38 § 1 k.p.w. wniosek taki można odczytać jako dotyczący także sędziego, który został wyznaczony do rozpoznania sprawy, a więc jest to wniosek zindywidualizowany, zaś co do innych sędziów, dopóki nie zapadnie decyzja o wyłączeniu tego sędziego, dopóty jest on bezprzedmiotowy. Wówczas, w zakresie dotyczącym sędziego rozpoznającego sprawę, wniosek taki podlegałby od razu rozpatrzeniu bez wzywania do uzupełnienia braku we wskazanym zakresie.

Jeżeli wniosek o wyłączenie spełnia wymagania co do wskazania konkretnego sędziego lub sędziów, np. danego wydziału lub tak zostanie odczytany poprzez art. 118 § 1 k.p.k. w zw. z art. 38 § 1 k.p.w., to w przedmiocie jego rozpoznania należy mieć na uwadze, że zgodnie z art. 40 § 1 i art. 41 § 1 k.p.k. wyłączenie dotyczy sędziego wyznaczonego do udziału **w sprawie**. „Sprawą” w rozumieniu tych przepisów stosowanych odpowiednio w procedurze wykroczeniowej (art. 16 § 1 k.p.w.) jest postępowanie zmierzające do rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu, czyli odpowiedzialności obwinionego za zarzucany mu czyn, a nie kwestia wyłączenia sędziego. Oznacza to, że sędzia objęty wnioskiem o wyłączenie także innych sędziów, jeżeli nie został wyznaczony do rozpoznania sprawy, może rozpoznać ten wniosek, gdyż wniosek o wyłączenie od udziału w sprawie nie dotyczy go. Nie można bowiem wyłączyć sędziego „na przyszłość” od rozpoznania sprawy w trybie postępowania o wyłączenie sędziego. Takie wyłączenie może nastąpić jedynie z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości na podstawie art. 11 § 2 k.p.w. Wówczas bowiem dochodzi do wyłączenia wszystkich sędziów danego sądu od rozpoznania sprawy, ale jest to zawsze wyłączenie sądu, a nie sędziów. Dlatego też w trybie postępowania o wyłączenie sędziego nie można skutecznie domagać się wyłączenia wszystkich sędziów. Natomiast okoliczność, że sędzia orzekający w przedmiocie wyłączenia został także objęty wnioskiem o wyłączenie, byłaby przeszkodą do rozpoznania tego wniosku przez tego sędziego dopiero wtedy, gdyby na skutek wyłączenia sędziego wyznaczone-

rozpoznanie
wniosku
o wyłączenie

go, w jego miejsce został on wyznaczony do rozpoznania sprawy⁸. Dlatego też nie będzie zachodziła konieczność przekazania wniosku o wyłączenie sędziego do sądu wyższego rzędu z powodu niemożności utworzenia składu orzekającego do jego rozpoznania (art. 16 § 2 zdanie drugie k.p.w.), gdy strona we wniosku wskazała nawet indywidualnie wszystkich sędziów danego sądu. Skoro, jak wskazano wyżej, wniosek o wyłączenie może dotyczyć tylko sędziego wyznaczonego do rozpoznania sprawy, to wskazanie we wniosku wszystkich sędziów nie zmienia tej zasady i nie wyłącza innych sędziów od jego rozpoznania, bo przez art. 118 § 1 k.p.k. w zw. z art. 38 § 1 k.p.w. taki wniosek dotyczy tylko sędziego referenta. Dopiero gdyby ten sędzia został wyłączony od rozpoznania sprawy, a następnie po kolei poszczególni sędziowie danego sądu, i pozostał tylko jeden, którego też wniosek dotyczy, to wówczas sędzia ten powinien przekazać wniosek do rozpoznania sądowi wyższego rzędu w trybie art. 16 § 2 zdanie drugie k.p.w.

Sąd ten rozpoznaje wniosek w składzie jednego sędziego i orzeka w formie postanowienia (art. 14 § 4 w zw. z § 3 i art. 16 § 2 zdanie drugie w zw. z art. 32 § 2 k.p.w.). Jeżeli z powodu wyłączenia sędziów rozpoznanie sprawy w danym sądzie jest niemożliwe, sąd wyższego rzędu przekazuje sprawę innemu sądowi równorzędnemu (art. 43 k.p.k. w zw. z art. 11 § 1 k.p.w.). Na orzeczenie w przedmiocie wyłączenia sędziego zażalenie nie przysługuje (*arg. ex* art. 103 § 3 k.p.w.).

Orzekanie przez sędziego podlegającego wyłączeniu na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. może stanowić względną przyczynę odwoławczą, jako naruszenie przepisów postępowania, jeżeli mogło mieć wpływ na treść orzeczenia (art. 438 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w.). Natomiast orzekanie przez sędziego podlegającego wyłączeniu z mocy prawa (art. 40 § 1 k.p.k.) stanowi bezwzględną przyczynę uchylenia orzeczenia (art. 104 § 1 pkt 1 k.p.w.).

5. Strony, obrońcy i pełnomocnicy

5.1. Uwagi ogólne

Stronami postępowania w sprawach o wykroczenia są ci jego uczestnicy, którzy działają we własnym imieniu, mając interes prawny w określonym rozstrzygnięciu o przedmiocie procesu. Należą do nich: oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy oraz obwiniony, zaś w przedmiocie odszkodowania za niesłuszne ukaranie lub zatrzymanie (dział XII k.p.w.) stronami są: wnioskodawca, czyli osoba dochodząca odszkodowania i zadośćuczynienia, oraz Skarb Państwa, reprezentowany przez prokuratora.

⁸ Por. *ibidem*.